

יד לזכות אינו זוכה.

וביד אפרים תמה על כך, שהרי ממה שהפסולים מקבלים מתנות מוכח שאינם חלף עבודתם בשכירות, אלא מתנה היא, שאינה מגיעה להם מממון בעל הבית כמו שכירות. וגם עצם דברי הקצוה"ח טעונים ביאור כי מאחר שממונם הוא כירושה, למה הוצרך ליתן טעם שהם כשכירות. ואם קטנים זוכים בהם חלף עבודתם וכשכירות, נמצא שבמתנות עניים אינם זוכין כי אינם כשכירות, ולמה לי "תעזוב".

ובמילואי חושן ביאר שכוונת הקצוה"ח כי במתנות כהונה נאמרה הלשון "חלף עבודתם" לומר שדינם כשכירות שהיא ממונם כירושה, אך באמת אינם חלף עבודתם ולכן גם פסולים זוכים בהן. ואילו במתנות עניים נאמרה הלשון "תעזוב" ללמד שצריך העני לזכות בהן ואינם כירושה, אף שבאמת נחשבים כממון עניים.

ובקובץ שיעורים [ח"ב י"ז] דן אם מתנות עניים הן ממון עניים כמתנות כהונה לשבט הכהנים, או שהן רק הפקר לעניים, ותלוי בביאורים הנ"ל בדרשא ב"תעזוב", אם הכוונה לומר שאין צריך נתינה או שאין צריך זכיה, ונפקא מינה לענין מכירי עניים שלא מצינו שיזכו במתנות כמכירי כהונה, ומשמע שאינם נעשים ממון עניים אלא הפקר גרידא, ואף אם התייאשו מהן שאר העניים לא נעשו ממון של עני המכירו. וראה משנת רבי אהרן [זרעים ו' ר'].
אולם בחוות דעת [ק"ס י'] כתב שבין מתנות כהונה ובין מתנות עניים הם הפקר לכהנים או לעניים ואינם ממונם כלל, וראה בקהילות יעקב [חולין לו, נדרים ד' ב"ב ל"ז] שהאריך לברר ענין זה, ונקט שהוא טעם המחלוקת בעמוד א' אם מתנות כהונה נגזלות, כי יש להן בעלים שהם ממון הכהנים, או שאין נגזלות כי הן רק הפקר לכהנים ע"ש.

כן במה זכה הקטן. וראה ש"ך [ח"מ ר"ג] שלדעת הרמב"ם אפשר להקנות טו"ה בחליפין אף שאינה ממון, וביאר הגר"ש רוזובסקי [ב"מ ט"ו ז'] שיש בה זכות ממון שהוא המקנה וזה יכול למכור. ועוד יש לומר, על פי דברי החתם סופר בנדרים [פח]. שטו"ה אינה ממון לבעלים או לקונה, אך לכהנים שזוכים בגוף המתנות הוי ממון.

אך גם זה לא יועיל לשוטה שאינו זוכה לעצמו אף כשדעת אחרת מקנה לו וכמבואר ברמב"ם [פכ"ט ממכירה ה"ב]. ויתכן שהפרי חדש סובר שמתנות הם ממון כהנים אלא שצריך להקנותם לכהן מסוים, וכיון שלכל כהן יש זכות ממון בהם די בקנין כל דהו, והוא שייך גם בשוטה [וראה שו"ת רדב"ז ח"ג ר"ח].

וביד אפרים הסיק מכח קושיות אלו, שבמתנות כהונה אין צריך שיזכה המקבל, אלא שלא יעכב הנותן, וכמו שמתקיימת נתינה במכירי כהונה, אף שיכול הנותן לחזור בו, כי אין צורך שיזכה המקבל ויהיו שלו, אלא שלא יעכבו הבעלים מלאוכלן. ונחשב שהכהנים זכו משלחן גבוה. עי"ש.

והוסיף, שהחילוק בין מתנות כהונה שנאמר בהם "נתינה" למתנות עניים שנאמר בהם רק "עזיבה", הוא, שמתנות כהונה ניתנות לבר זכיה, אלא שאין צריך שיזכה בהן בפועל, אך מתנות עניים אין צריך ליתנם כלל, כמו שאין צריך להצניעם בשביל העניים, ולכן גם חרש ושוטה יכולין ליטלם, והבעלים קיים מצוותו בהפקר.

ובקצוה"ח [ר"מ ג ד'] כתב שכהנים כבר זכו במתנותיהם מן התורה, וגם חש"ו זכו בה כמו בירושה, ודימה דין ממון זה לממון שמגיע להם בעד שכירות למלאכה, שזוכים בו כי הוא מגיע להם, וכן מתנות קיבלום חלף עבודתם ואפילו כהנים הפסולים לעבודה קבלום. אך במתנות עניים אין לקטן זכיה, שלא נאמרה בהם אלא עזיבה והם צריכים לזכות לעצמם, ומי שאין לו